

Obrázková
KNIHOVNA PRO MLÁDEŽ.

Řidi

St. Rehák-Kamenický.

Sešit 10. — Ročník V.

Nové Město nad Metují a nejbližší jeho okolí.

Nové Město nad Metují.

Tiskem a nakladem Bohdana Böhma.

1887.

Nové Město nad Metují

a nejbližší jeho okolí.

Mládeži naší popisuje

Ant. Svoboda.

Illustroval

 Jan Dobeš.

Nové Město nad Metují.

Tiskem a nákladem Bohdana Böhma.

1887.

1191059

Veškerá práva co do textu a ilustrac vyhrazují se.

Bohdan Böhm.

Nové Město.

Dnes zavedu vás tam, odkud na počátku každého měsíce očekáváte mile vystrojených knížeček, z nichž jedna právě leží před zraky vašimi. Nezajdeme si až ke zřídlu jaré řeky Metuje, nepůjdeme až do podivuhodných skal Abersbasských a Teplických, nýbrž zastavíme se ihned u Nového Města, vysoko se pnoucího nad bystrou řekou.

Jsmo v krajině půvabné, v nejkrásnějším koutku naší drahé vlasti, v českém ráji. Co do krásy přírodní marně hledali bychom široko daleko jemu podobného. Tu nikde nezříme pustoty, nikde jednotvárnosti, všude plno stromův ovocných, zejména třešňových. Velká zde zahrada, již kolokol háje a lesy obrubují temněji.

Nové Město Hradiště nad Metují stojí na skalnatém ostrohu, který Metuje na třech stranách objímá, tekoucí údolím lučinatým, tu širokým, tu úzkým, mezi příkrými stráněmi, křovím zarostlými, z nichž místy holé a strmé skály trčí. K obraně mělo tedy místo velmi výhodné. Se tří stran byl přístup do něho takorč nemožný, pouze od strany severní byl příchod volnější, ježto tu ostroh souvisel s táblým hřbetem horským, dále se rozkládajícím v rozlehlou rovinu. Ačkoli sama příroda poskytovala městu ochrany, přece bylo dosti silně opevněno. Kol do kola obehnané bylo zdí pevnou, až přes 2 metry širokou: do vnitř vedly dvě brány,

u nichž konaly dobrou službu zdvihací mosty. Dnesního dne spatřujeme tu zdi většinou dosavad neporušené a hojně okrouhlými baštami opatřené. Mnohý dům jest na této ochranné zdi založen.

Dokavad nebyl prach vynalezen, bylo Nové Město dobývatelům dosti tvrdým oříškem. Když nepřítel se blížil, vzdviženy jsou na rychlo oba mosty před branami, kde zbyly pak hluboké, schválně ve skále vylámané příkopy, jimiž přístup ku hradbám byl naprosto zamezen. Z hradeb pak nebo z úzkých otvorů, zvaných střílnami, metány jsou na nepřítele střely a kamení, klády a látky hořlavé.

Pohled na Nové Město podivně nás dojíhá. Tu mimovolně mysl naše zalétá do zašlých časů, v kterých vzaly hradby tyto vznik. Staré, opukové zdi, a okrouhlé bašty, s horní části již po nejvíce rozebrané, dodávají mu jakéhosi rázu starobylosti, ačkoli patří k nejmladším městům českým.

Před r. 1501. pnuly se v těchto místech obrovské duby, jimiž všechno úbočí bylo porostlé; ale toho roku silné kmeny porubány a osekány ku stavbě města, k němuž desátý den v srpnu položen základ.

Ostroh tento náležel ku panství Krčínskému, jež byl od Aleše z Ryzemburka r. 1483. koupil Jan z Kácova, kterému patřila tvrz Černčická, postavená asi hodinu za Krčínem ku straně západní; dnes z tvrze té jsou jen nepatrné rozvaliny.

Jan z Kácova, chtěje si získati vděčné památky věků příštích, založil Nové Město, a je jako pevnou tvrz dal kolkol hradbami obehnati. R. 1503. přivedl sem řemeslníky z Krčina a zařídil zde trhy týdenní a dva výroční. Když pak městu mnohá práva a výsady udělil, počínalo pěkně vzkvétati ku potěše dobrotivého zakladatele; ale žel, ještě tomu veledobročinnému pánu bylo na své vlastní oči zříti jeho bezmála úplnou záhubu. R. 1526. (22. června) navštíveno bylo nové založené město strašným požárem, jenž dřevěné domy zničil do základu. Jan z Kácova, ačkoli sám utrpěl škodu velikou, přičiňoval se, seč mohl, by ze spáleníšť

opět za krátko vyrostly nové domy, ale útěchy zde již nenalézaje, prodal panství zdejší panu Vojtěchovi z Pernšteina a sám odebral se do Moravy na hrad Kunštát.

Páni z Pernšteina náleželi mezi nejslavnější rody české; hlavním jejich sídlem byly Pardubice. Pan Vojtěch držel Nové Město až do své smrti (r. 1534.), kdy stal se jeho dědicem bratr Jan. Ten zván jest druhým zakladatelem Města, a právem, ježto jeho pomocí, ba i nákladem postavena byla většina kameenných domů, jichž větší díl podnes zachoval se v podobě původní. Hradby opravil a sesílil, město pak bohaté nadal darovav mu mimo jiné 17 vinic a mnoho polí. K těmto skutkům šlechtným vedla ho hlavně naděje — jak sám praví v listině nadační — že „žádný skutek milosrdný u Boha bez odplaty není.“

R. 1548. koupil Nové Město od něho Volf ze Štubenberka (Stubnerka), který staré výsady městu potvrdil a je ujistil svou milostí. Po smrti jeho (r. 1561.) stal se dědicem panství Novoměstského syn Jan. Jeho zásluhou přibýly městu ještě dva trhy výroční a týdenní jsou zlepšeny. Pán tento dokonil tichý život svůj zde r. 1570. (21. srpna).

Po něm v držení Nového Města nastoupil syn Rudolf. Za jeho časů vzešly zemi české doby zlé; vznikla zhoubná válka třicetiletá, jež Čechy zavalila pohromami nesčetnými. Rudolf ze Štubenberka byl s pány českými, kteří postavivše se proti císaři Ferdinandovi, 8. dne m. listopadu r. 1620. od něho na Bílé Hoře u Prahy byli krvavě poraženi a na milost a nemilost vydáni. Tak jako všem odbojným pánům, tak i panu Rudolfovi byly statky všechny pobrány a za laciný peníz prodány statečnému vojevůdci císařskému, Albrechtovi z Valdšteina. Ale této hanby a pokoření pan Rudolf se nebyl dočkal; neboť nedlouho před tím, dleje v zámku Jičínském, byl s jinými pány českými za živa pochován klenutím, jež se bylo výbuchem střelného prachu sesulo.

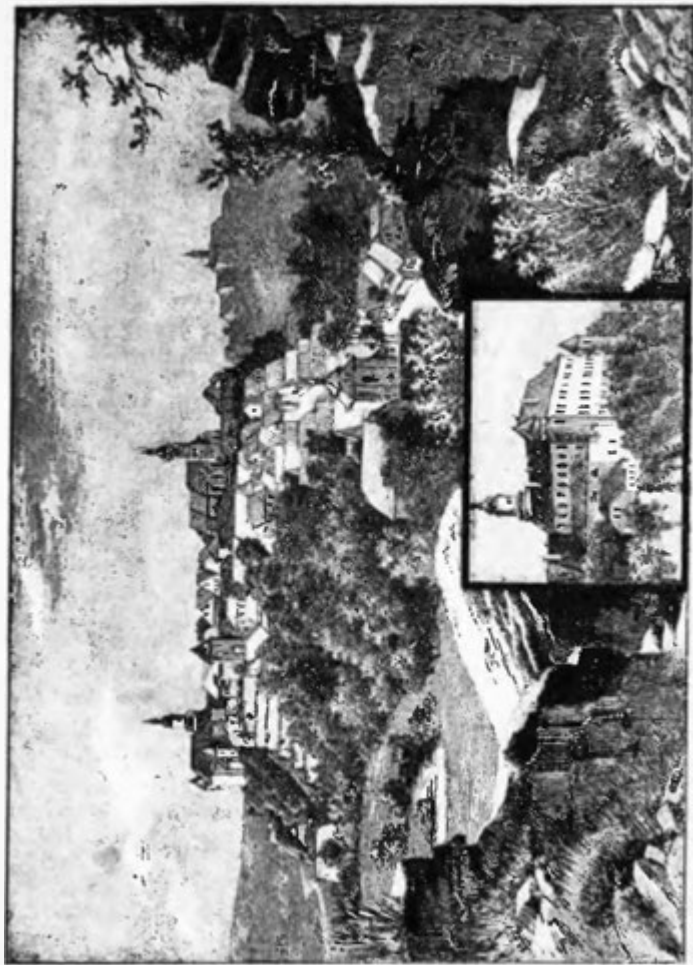
Albrecht z Valdšteina však nedržel Nového Města dlouho; neboť již r. 1624. přepustil je Magdaleně, manželce Jana Rudolfa Trčky z Lípy, pána na Opočně. Než tato

nová, příliš přísná paní, nevládla ku spokojenosti svých poddaných, kteří proto se byli proti ní pozdvihli, ale nedobře pochodili, o čemž ještě doleji se zmíníme. Z té příčiny postoupila tato paní, již lid „zlé Mandy“ přezděl, zdejší panství synu Adamovi Erdmanovi.

Adam Erdman hrabě Trčka z Lípy byl blízkým příbuzným Albrechta z Valdšteina a tak i společný stihl ho osud s tímto velikým válečníkem. Když proslechlo se, že Valdštejn zradu kuje proti rodu císařskému, usneseno, by odpykal za to smrtí násilnou. S ním za oběť smrti mimo ještě dva jiné příbuzné vyhlídnut i Adam Trčka. Ortel ten vykonán měl býti v Chebě, aby snáze mohl býti proveden, uspořádána slavná hostina. Za hlučného hodování nadešla hodina desátá, večer: tu dáno tajné znamení a z vedlejší komnaty do hodovny vyřítilo se několik dragónův. Také mnozí z hodovníků rychle tasili meče a hnali na Trčku a přátely. Jedinému hraběti Trčkovi podařilo se též dobytí meče a brániti se srdnatostí lví; dva dragóny ranou skolil a jednoho důstojníka těžce ranil. Však byl již sám také raněn, ač jeho kyrys z kůže lososí vydržel ran a bodů, že bys jich nespočítal. Dostav se ku dveřím prosil: „Pánové šetřte mého života!“, ale nebyl slyšán a na místě se světa sprovozen. Poslední skonal Albrecht z Valdšteina vražedlnou dýkou, která mu do prsou obnažených vražena.

Mezi účastníky těchto věcí smutných byl též vůdce vojenský, Valter z Leslie, pocházející ze Škotska. Ba někteří chtějí tomu, že Leslie všechno to řídil a první meč tasil.

Tím panství Novoměstské r. 1634. osiřelo, ale ne na dlouho; neboť dáno bylo za odměnu tomuto Valterovi z Leslie, jenž i jinak byl vyznamenán. Jemu šlo nejvíc o zvelebení zámku. Když pak byl r. 1667. zemřel, nastoupil v dědictví Jakub hrabě z Leslie, jenž Město všelijak ozdoboval: pročez ještě doleji tu a tam zmínku o něm učiníme. Jeho nástupcem stal se r. 1693. syn, Jakub Arnošť, jenž staré výsady potvrdil, což učinili i následníci: Karel Kajetán a Leopold.

Pohled na Nové Město nad Metují.

Po smrti Leopolda hraběte z Leslie ujal se r. 1774. panství Novoměstského, mladší bratr Antonín, za něhož počalo se město opět trochu zotavovati z ran, které mu za předešlých držitelů zasadily války pruské. Roku 1802. odebral se k otcům i tento poslední potomek této větve rodu hrabat z Leslie, a po něm panství zdejší přešlo v držení knížat z Dietrichsteinu (Dytrchštajnu).

Prvý pán z rodu tohoto byl Jan Karel, který pouze 6 let vládl Novým Městem: jeho nástupcem stal se František Josef kníže z Dietrichsteinu.

V nynější době zdědili panství Novoměstské po knížecím rode tomto četní dědicové z rodu panů z Leslie, potomci to bývalých držitelů zdejších.

Znajíce nyní kus minulosti Nového Města, vstoupme do něho! Ačkoli, jak jsme již řekli, od severu přístup volnější, přece volme raději stranu jižní; neboť odtud ráz města lépe pozorovati!

Překročivše dřevěný most přes Metuj, vždy jarou, na jaře pak trochu rozpustilou, dostáváme se na horské předměstí neboli podměstí. Stoupajíc zvolna do vrchu, mineme po levé ruce úhlednou kapli, vysokou zdí kolokol ohrazenou. Kdybychom tudy šli o sv. Janě Nepomuckém, kterémužto patronu českému kaple jest zasvěcena, bylo by zde mnohem veseleji a ledva bychom se tu mezi boudami protlačili. Velikými vraty vejdemo na malý hřbitov, kamž za dob císaře Ferdinanda II. pochovováni „čeští bratři“, jimž přezdíváno pikharditů. Odtud pochází jméno hřbitova toho „Pikhardina“. Kaple je neveliká. Vystavena byla r. 1738. nákladem rodáka zdejšího, Jana J. Venclíka; také dva menší oltáříky darovány rodáky Novoměstskými. R. 1787. rozkazem císaře Josefa II. byla kaple tato zrušena a veřejně vrchnosti prodána za 2226 zl.; avšak již po několika málo letech opět vysvěcena.

Od kaple sv. Jana jdeme příkrou silnicí ku bráně horské, jež je dosud pěkuě zachována. Letopočet na ní — 1501 — svědčí, že byla zrovna při založení města posta-

vena. Do hořejší místnosti vedou 42 dřevěné schody; tam lze dosud spatřiti silné dubové trámy, jimiž padací most před branou byl zdvihán.

Branou touto prošedše dostali jsme se do malé ulice, kterou přijdeme po několika krocích do čtverhranného náměstí, na němž domy kol do kola mají podsíně, jevíce slušnou pravidelnost.

Proti sobě v rohu ku severovýchodu zříme radnici, trpce zkoušenou a vystavenou brzy po založení města ve stol. XVI. Po pravé straně v rohu, kamž zaměříme, spatřujeme pětiletou obecnou školu, již r. 1591 postavenou a r. 1825. obnovenou, a vedle děkanský chrám Páně nejsvětější Trojice.

Chrást tento vystavěn byl Janem z Kácova a byl až do r. 1567. podřízen kostelu Krčinskému. Zhoubným požárem r. 1526. byl zničen, ale četnými sbírkami po veškerých Čechách docíleno toho, že už roku příštího v něm mohly býti konány služby Boží. Po 27. letech zřízena zde fara samostatná, která r. 1625. povýšena na děkanství.

Vejděme do vnitř! Kostel prostranný. V povýšeném kněžišti pne se vysoko hlavní oltář, ozdobený obrazem nejsv. Trojice, malovaným r. 1691. ve Styřském Hradei a darovaným Jakubem z Leslie. Po levé straně oltáře zazděn jest z červeného mramoru náhrobek, který byl Rudolf ze Stubenberka otci, Janovi, dal položiti na vchod do krypty; ale poněvadž náhrobek tu vyšlapáváním bral zkázu, jest později vyzdvižen a do zdi zasazen. Hrobka vrchnostenská, v níž vedle Jana a Rudolfa ze Stubenberka odpočívá několik duchovních, jest ve středu kněžiště. Mimo ty leží zde též Jan Krčma rytíř z Konipas, někdejší úředník pauský. Před r. 1821. bylo kněžiště ještě výše položeno; tehda k němu vedlo stupňů 7, kdežto teď pouze 3. V lodi jsou dva postranní oltáře, z nichž každý malou kapli tvoří. Před oltářikem sv. Jana Křtitele po straně evangelia stojí stará cínová křtitelnice, se znakem městským a pánů Pernšteinských, pocházející z r. 1543.

Zevní ozdobou chrámovou jest vysoká věž, jež se nad město vznešeně vypíná.

V protějším rohu, ku straně západní, položen jest zámek. Zaměříme k němu!

Jdeme po náměstí, jež kráší opravené sochy nejsvětější Trojice a Panny Marie. Prvá stojí zde od r. 1767., kdy ji měšťané zdejší postavili na poděkování Bohu za ukončení války sedmileté, pro ně až tuze neblahé! Druhá na vysokém sloupě vztyčena byla r. 1696. od veškeré obce na poděkování Bohu, že Nové Město minul mor, který v letech 1679. a 1680. krutě řádl po vlasti naší.

Z náměstí do zámku lze se jedině dostatí po kamenném mostě o třech mohutných obloucích; most vede přes hluboký a široký příkop; dříve tu býval ohromný most zdvihačí. Vnitřek veliké budovy této jest dosti zachovalý, ježto tu málokdy vrchnost bydlela; teprva v pozdějším čase obydlena jest některými úředníky zámeckými a i soukromníky. V místnostech hořejších podivujeme se uslechtilé ozdobné práci po stropích a stěnách, jakož i krásným malbám na obmítee, jež představují buď dobře zachovalé výjevy z dějin starého a nového zákona neb výrazné obrazy z řeckého a římského bájesloví. Nejkrásněji vyzdobeny jsou dva prostranné sály, ve kterých druhdy odbývány široko daleko známé plesy třesňové. Zvláště však pozoruhodna jest zámecká kaple — Povýšení sv. kříže.

Zámek založen hned s městem od Jana z Kácova r. 1501. Avšak r. 1628. valně pobořen a zničen. Známο nám už, že toho roku pozdvihli se sedláci proti vrchnosti své, Magdaleně Trčkové, a při tomto vzbouření vzňal se v zámku prach, čímž čásť zámku do povětří vyletěla a mnoho lidu selského pohrbila v ssutinách. Bylo tu třeba nutné opravy a té se zámku dostalo teprva za Valtera z Leslie, který chtěl jej tak pevným učiniti, by návalu nepřátelského snadno mohl býti uchráněn. Za tou příčinou povolal sem slavného mistra italského, Fortunata Durettiho. Počato již r. 1637. se stavbou, ale pro nájezdy švédské ve válce třicetileté odložena až na

r. 1650. Za 10 let zámek dostavěn tak, jak jej dnes spa-
trujeme. Toho času též valy s přerozmanitými chodbami
a střílnami přestavěny; jedna chodba vedla odtně hradbami
do bývalé brány krajské, jiná pod příkop prolámána prý do
širého pole

Na straně západní pne se vysoko kulatá věž zámecká,
z níž je znamenitá vyhlídka po okolí přes Dobrušku, Opočen,
Skalici, Josefov, Náchod.

Vedle zámku stojí pivovar, založený r. 1818.

A nyní opusťme náměstí! Na radnici všimneme si ještě
blíže znaku městského!

Krátkou ulicí dostaneme se k místu, kde dříve stávala
krajská brána. Brána ta byla r. 1874. sbořena a s ní
zmizela i bříza, která ze střechy její vyrůstala. Pozbylo
tedy již valně platnosti žertovné zdejší pořekadlo:

„Bříza na bráně,
fara na chrámě,
škola na krámě,
Krěma v chrámě.“

Také již masné krámy ve školní budově nejsou; pouze
Krěma rytíř z Konipas dosud klidně odpočívá v chrámě
nejsv. Trojice a děkanství z části leží na klenbě kostelní.

Teď tu zbyla ještě kulatá věž Zázvorka, v níž bývalo
vězení; jedno sklepení posud zove se „hladomornou.“

Od sochy sv. Jana Nep., ku které hned přijdeme,
otvírá se oku našemu rozkošná pastva po horách Orlických.
Mnoho jest tu míst hodných štětce malířova. Sochu tu daroval
r. 1709. Jakub Ar. z Leslie.

Ocitli jsme se na krajském předměstí. Opodál
mineme „císařský dům“, v němž ubytováno c. k. okresní
hejtmanství a soud. Před ním, kde ještě nedávno stával
polozbořený kostel, r. 1787. císařským rozkazem zavřený,
rozkládá se nyní mladý, vkusný park. Uprostřed něho
nádržka s vodotryskem. V Novém Městě každý kouteček
v pěknou zahrádku proměněn, což město nemálo zdobí.

Knih- a kamenotiskárna.
Kaple sv. Jana Nep.

Klášter milosrdných bratří.
Hradistě.

O něco výše pyšní se rozsáhlá knih- a kamenotiskárna Theodora Böhma (Béma), jež už zevnějškem oko naše poutá. Pro nás má i tu zajímavost, že zde tiskne se „Obrázková knihovna“, onen oblíbený zdroj milé zábavy a poučení.

Vstoupíme-li dovnitř, podíváme se zdejšímu zařízení a všelikým strojům, vesměs hnaným parou. Ale tak vždy tu nebyvalo. Tato knihtiskárna měla vznik nepatrný a může býti dokladem toho, co zmůže píle železná a obratnost důmyslná. Z počátku majitel její v prosté jizbičce ruční prací zabýval se tiskem, při čemž mu pomáhal pouze jeden dělník. Ale přičinlivostí docílil toho, že brzo mu skrovníčký závod nestačil. I pomýšlel na zřízení tiskárny větší, a pomýšleti již na to mohl; neboť už se byl částečně prostředků k tomu potřebných dodělal. R. 1851. opravdu přikročil ku stavbě této knihtiskárny; ovšem tenkrát tak vypravena ještě nebyla, jako je dnes. Teprva, když nový závod se rozvíjel a rozkvétati počínal, stroje zdokonalovány a vše upravováno s důkladností. Dnes už knih- a kamenotiskárna tato výtečnými barvotisky známa jest nejen v Čechách nýbrž i v zemích sousedních. *)

A nyní pozorujme, jak zde tisknou knihy, jež tak rádi čítáme!

Před velikou skříní, již kasa jmenují, stojí sazeč, máje před sebou rukopis spisovatelův a dle něho hledá v příhrádkách písmeno po písmeně. Písmena častěji se vyskytující, jako jsou samohlásky, má v příhrádkách bližších, méně častě v příhrádkách vzdálenějších. Kovové roubíčky, na jichž konci jest po jedné obrácené písmence, skládá do úhelníku, kterýž lze postaviti na různé šířky, čímž se řídí šířka řádky. Když řádku má naplněnou potřebnými literami, vkládá mezi ně podobné, však nižší roubíčky, zvané vložky, a to jsou mezery mezi písmeny a slovy. Takovým způsobem sází řádku po řádce, až vysází jich plný úhelník, do něhož lze toliko deset řádek směstnati. Ty pak zvedne na prkénko s vyvýšeným okrajem, které nazývá loďkou.

*) Viz „Životopis Bohdana Böhma“.

Tak pokračuje, dokavad nevysází úplné stránky, kterou, když je dokončena, obtočí a utáhne motouzem.

Na arch jde obyčejně 16 stránek. Když arch jest plně vysázen, udělá kartáčem slabý otisk, který znalec přečítá a dle něho chyby tisku opravuje. Po té odevzdá sazbu tiskaři.

Tiskař sestaví stránku za stránkou dle potřebného pořádku; pak odstraní motouz se stránek, které vzdálí od sebe na určitou mezeru většími litými vložkami. Hladká a silná plocha, na kterou stránky klade, sluje plochou základní neboli fundamentum. Stránky na fundamentum položené natírá knihtiskařskou černí, kterou byl z koptu a lněného oleje si připravil, a na ně dává arch papíru čistého, na němž se má žádaný otisk ocitnouti. Ten pak silnou železnou plochou, na které leží sukno a několik archů papíru za příčinou jakési pružnosti, na ně přitlačí. Tím otisk ukončen na jedné straně; podobně tiskne tiskař i na straně druhé, když prvá byla rychle oschla. *)

Po té jiní archy potištěné lisují, by byly hladkými a odevzdají knihaři, který je skládá a v knihu sešívá.

Nuže ještě popatřme, jak se zde robí obrázky.

Obrázek nakreslí se napřed na tenký papír, aby odtud mohl býti pomocí otiskovacího (barvivem modrým anebo červeným napuštěného) papíru obkreslen na připravený bělavý vápenec. Kamennou tuto desku vyhlazují mořskou pěnou, šedavým to nerostem, náramně pórovatým; po tom natírají jej korkovou zátkou namočenou v roztoku soli štavelové, dokud nedostane lesku. Síl štavelová podobá se zevnějškem valně kamenci, má chuť kyselou a jest jedovata, lze jí vypírati skvrny inkoustové.

Když kámen oschne, natírají jej arabskou klovatinou (gumou), po usušení čistou vodou oplakují a opět jej osušují. Po té černí jej páleným koptem rozmíchaným ve vodě s bílkem a arabskou klovatinou. Na osušený kámen položí nyní otiskovací papír a na tento lícem obrázek na tenkém

*) Tento způsob nabražen jest v novější době jiným, novým.

papíru nakreslený, pak po rubu jezdí jehlou neostrou, čím vzniká pod otiskovacím papírem na kameně onen obrázek, ale převrácený.

Teď rytec ryje jej do kamene ostrou jehlou, zvanou litografickou, valně podobnou tužce, ve které místo tuhy ocel. Když obrázek vyryt, natírají kámen lněným olejem, aby bylo lze onu čern setřítí dokona, proto jej pak oplakují vodou.

Nyní nastane právě tisknutí obrázku, podobně jako strážek, rytina totiž natře se mastnou tiskařskou černí a otiskuje se. Černí vnikla pouze do ryh a proto otiskují se jen tyto. Po každém výtisku nutno natíratí znova.

Na kámen může býti vyryt obrázek i jinak. Připravený kámen natírají pak místo koptem, mýdlem a smývají jej terpentýnem. Terpentýn jest hmota podobná syrupu, jež vytéká ze stromů jehličnatých, nařizneme-li kůru jejich, dělají z něho kalafunu a ševcovskou smůlu. Pak na kámen naválejí asfaltu, který skládá se z bílého vosku, terpentýnu a vlastního nerostu, asfaltu, jenž je tuze podoben černé smůle. Nyní vyryjí obrázek do této vrchní vrstvy; posléze polejí jej kyselinou dusičnou. Kyselina tato jest bezbarvá kapalina, chuti velmi kyselé a žíravé, dřevo, kůži a jiné hmoty barví na žluto a pak ničí; v ní rozpouští se kovy, vyjímaje zlato. Aby však kyselina dusičná mohla delší dobu státi na kameně, udělá se kolem vosková obrada; jí kámen jest vyleptáván na místech, kde není pokryt onou vrstvou asfaltovou, tedy zrovna pod rýhami; čím kyselina stojí tu déle, tím pak i otisk bude silnější a výraznější; obyčejně trvává to 10 až 15 minut. Tak připraven jest zase kámen k tisknutí, jež se děje, jak jsme si pověděli již nahoře.

Pokročme zase dále! Opusťme knihtiskárnu, v níž jsme se byli déle zdrželi! Ohlédněme se ještě jen kolem do zahrady velmi vkusné a zřízené nemalým nákladem: potom dále k severu!

Před sebou zříme již rozsáhlý klášter milosrdných bratří. S klášterem souvisí těsně kostel Narození

Panny Marie. Práví se, že původní kostelík zasvěcen byl sv. Máři Magdaleně a již r. 1520. postaven. Klášter sám jest mnohem novější. Založil jej r. 1692. Jakub Leslie, jenž chtěl tím smýti skvrnu na svém rodu pro účastenství předka Valtera při zavraždění Albrechta z Valdšteina a Trčky z Lípy. Při klášteře zřídil nemocnici, zprvu pro nemocné vojíny, potom i pro měšťanstvo a lid okolní. Budova nynější postavena byla kol r. 1745., pouze věž nad kaplí Loretánskou o pět let později vztyčena.

V nemocnici panuje největší čistota a pořádek. Dnes tu převor, kněz, lékárník, lékař a 3 řeholníci, jindy však bývalo jich zde mnohem více. Ještě r. 1836. zastihli byehom zde převora, 2 kněze, 2 lékárníky, tolikéž lékařův a 5 řeholníkův. Dříve nemocní, zemřelí v klášteře, pochovávaní bývali na hřbitově při klášteře zřízeném, nyní však pohřbívání na hřbitově městském, kamž teď pospíšíme.

Půjdeme dále krajským předněstím a kousek výše za bočíme krátkou uličkou mezi stodoly, zahnuvše pak v levo ocitáme se před vraty hřbitovními. Na tabulkách podlé vrat upevněných na zdi čteme:

„Hroby v uctivosti měj,
ruka co tam postavila,
ua památku upravila,
nekaz — mrtvým toho přej!“

Na druhé stojí:

„Zde cesta poutníka, čas zkoušení,
tam nad hvězdami však naše spasení,
tam v nebi naše pravá vlasť,
a po té touží naše lepší část.“

Na hřbitově, zdobeném překrásnými pomníky, podíváme se nejvzornějšímu pořádku; cesty a cestičky pěkně tu vyměřeny a každý hrob svým číslem opatřen. Velikostí upoutá nás nejvíce pomník rodiny Böhmovy.

Hřbitov tento byl posvěcen okolo r. 1555. O pět let později postaven zde mnohými dary a odkazy kostelík,

který původně zasvěcen byl Proměnění Pána Krista a teprva později památce Všech svatých. Vedlé něho stojí od r. 1750. kostnice s kryptou a vížkou.

Vedlé budov a památek svrchu popsanych sluší podotknouti, že v Novém Městě jest též městský chudobinec, zřízený z bývalé sírkárny, dvě vinopalny, továrna na ocet a jemné likéry, bělidlo, dva mlýny a panská vodárna.

Vodárna tato založena byla r. 1689., ale stroj vnitřní byl obnoven r. 1857. nemalým nákladem. Strojem tím hnána voda z Metuje prudkým kopcem do kulaté věže opodál zámku v hradbách umístěné; možná, že tato věž byla již dříve k podobnému účelu, ježto už r. 1583. se zmínka činí o „věži vodovodské.“

Stroje zdejší podobají se čtyřem pumpám na tlak. Ve 4 rourách, zvaných konvemi, pohybují se písty pravidelně pomocí velikého vodního kola, na jehož hřídeli jsou připevněny prostřednictvím vojníc, jaké vidáme u strojů parních. Všechna voda z těchto konví jest hnána do velikého mosazného válce, jemuž říkají rohatina, a odtud tlačena jest mosaznou rourou, asi 8 cm. mající v průměru, od stále přibývajících vody nahoru.

Tím jsme s místopisem města u konce. Zalétněme duchem nyní opět v minulost Města Nového, jež přebohata jest výjevy přerozmanitými! Divme se těm ranám, jež mu bylo snéstí a čestně přestáti!

Nejhorší pohromy Novému Městu přinášely zhoubné války; v těch vytrpělo nejvíce.

Válka třicetiletá (1618.—1648.) zanechala tu stopy hrozné. Hned po bitvě na Bílé Hoře bylo Nové Město obsazeno vojskem, jež tu leželo celých 15 měsíců, a kde mohlo, škodilo nejvíce na osení a v lesích. Škody a vyživování vojska toho vypočítali měšťané na náměstí na 35.000 kop mišenských, obec pak na 12.000, což dohromady na našich penězích dělá kol 100.000 zl.

R. 1628. sedláci vzbouřili se, jak jsme svrchu již se zmínili, proti bezohledné Magdaleně Trčkové a 9. března t. r. vypálili předměstí. Proto vrchnost na rychlo povolala proti nim pověstného vůdce vojsk císařských, Dona Martina Huertu, který tu neprávě lidsky si vedl. Mnoho vzbouřených dal do kola vpléstí, jiným nosy a uši uřezati, jiné metlami zmrskati a p. Mimo to uložil panství obromnou pokutu peněžitou.

O tři léta později vtrhlo do Čech vojsko saské, pomáhající Švédům; v prosinci pak t. r. přirazilo k Novému Městu a dobovši úplně je poplenilo. Po třech nedělích pádilo opět ku Hradci Králové vzavši s sebou na výplatu hejtmána panství a primátora (přednostu) městského. Než sotva Sasové se vzdálili, v patách za nimi přitrhl sem od Náchoda císařský vůdce (Burkard Leoman), který město dal vojákům v plen a pak ještě na něm vynutil 700 tolarů výkupného.

R. 1639. vypravil se do Čech povestný švédský generál, Bannér, a zamířil hned do Hradecka. Jak mile smutná o tom zvěst došla na Nové Město, přikázáno od vrchnosti měšťanům, aby chystali se k obraně. Ale Švédové s takovou rychlostí přirazili k Městu a tak prudce jali se z děl do hradeb stříleti, že v brzku zdi pobořili, město, zejména kostel, děkanství a zámek spálili a hradeb zanedlouho se zmocnili. Drancovali, trýznili a vraždili tu, jak uměli, až do roku příštího, kdy je císařský generál (Piccolomini) po sedmidenním útoku na město vypudil odtud. Sám však na zhola ožebračeném měšťanstvu žádal ještě pro své žoldnéře bezkou summu výpalného.

Posléze se přec ulevilo. Krutí Švédové obrátili se na Moravu a Slezsko, by tam opět zhoubu rozsivali. Novoměstští si oddechli a oddávali se sladší naději. Avšak tu mimo nadání přepadení jsou houfcem jízdy švédské, která, když vše, co tu dosud zbylo a cenu mělo, pobrala, odtáhla opět přes hory do Kladska.

Podobně r. 1645. přihnali se neočekávaně Švédové k Novému Městu a je obklíčovše jali se dobývati, ale z tohoto krutého obležení vybavil je generál Piccolomini (Pikkolo-

mýny) tak, že Švédové s nepořízenou odtáhli. Při tom nejvíce utrpěla strana poblíž kostela.

Avšak netrvalo dlouho, neminul ani rok, a již tu byli opět s nemalou hrůzou Švédové. Císařský velitel na Novém Městě chtěl se snáze proti veliké přesile uhájiti, dal podpáliti na předměstí horském domky, jež blízko hradeb stály. Než to nic nepomohlo, Švédové přece donutili ho ke vzdání se. Vůdce švédský, jménem Quart, jinou snahu neměl, než aby si tu vydranými a uloupenými penězi naplnil nenasytné kapsy. A proto není divu, že lid jeho všude loupil, kostely odíral a i do hrobek se vloupal a mrtvá těla z rakví vyhazoval, hledaje skrytých pokladův.

Posléze přece nadešel konec této strašlivé války. Ba válka třicetiletá byla nejen pro Nové Město nýbrž pro veškeru vlasť naši neštěstím nesnadno napravitelným.

Těžce se Novoměstští probírali z tolika pohrom, opravující pilně domy a bradby, a ještě se ani dosti neprobrali, a již ohlašována válka nová. Král pruský, Bedřich II., vtrhl totiž z nenadání do Kladska a Čech, aby část zemi rakouských si pobral a připojil ku své zemi.

Hned na počátku války, r. 1741, vtrhli sem Prusové vedeni jsouce knížetem Dessavským, a jali se město silněji opevňovati, při čemž ovšem neopomenuli si vzíti od ubohých měšťanů 6043 zl. 40 kr. daně válečné s hezkou dávkou obilí a dobytka a na panství vynutili 977 zl. Obtížná tato posádka, bohudík, že tu jenom potrvála od října do prosince!

Neméně soužení byli Novoměstští roku příštího. Prusové opět se města zmocnili, panství zplenili a lidi ke službě vojenské donucovali. Pak vzcházel pokoj, ale již po dvou letech byl zase porušen. Toho roku — 1744. — vnikl sem opět generál pruský a vynutiv 1578 tolarů daně válečné, zanechal zde pouze menší posádku, kterou po 10 měsících císařští odtud vypudili a do města vrazili. A sotva tito odešli, přibhrnuli se k Novému Městu zase Prusové v počtu ještě větším než-li před tím; města se hned zmocnili a krutě si zde nad míru vedli. V některém domě jich bylo až 200

neb 300; město pak mělo jim každého dne 18.000 porcí chleba dávat; mimo to kradli a loupili ano, jako před sto lety Švédové, do hrodek se vdírali. Konečně přibyl k městu rakouský vůdce (hrabě Schullenburg = Šulenburg), který Prusy odtud vypudil a nezbednou tuto chásku až za hranice vyprovodil.

Po té vojsko císařské přišlo do Nového Města a tu přezimovalo. V létě roku příštího však přirazili sem opět nezvaní hosté, Prusové, město obsadili a pro jistotu si postavili na hradby 3 děla. Avšak po tolikerém plenění neměli tu dosti potravy; i jali se na náměstí 18 velikých pekáren zřizovati, k čemuž ovšem lid jim byl nucen pomahati. Tak tu zdrželi se po 4 měsíce, ačkoli již dříve na ně císařští dotírali. Prusové však dověděvše se, že císařští skrývají se na horském předměstí a v noci míní na ně udeřiti, házeli tam hořící smolné věnce, čímž rozset po předměstí zhoubný požár, jenž i na předměstí krajské se rozšířil.

Posléze přibyli sem císařští u větším počtu a město mocí dobývali. Ale posádce pruské brzo přikvačil na pomoc velitel pruský; neboť jim o Nové Město tuze běželo, ješto jim ubezpečovalo spojení se Slezskem. Prusové drželi se statně. Ale, když jim císařští vodovody přerušili a tak jich zbavili vody a pak když dostalo se jim posily, byli nepřátelé nuceni z města odtáhnouti.

Novoměstským valně se ulevilo, když došla jich zpráva o míru; jali se pak polosbořené příbytky své opravovati, ale ještě oprav úplně nedokonali a již vzházela válka nová, válka sedmiletá.

Hned roku prvního vrazili Prusové k Novému Městu opět, ale vidouce, že se vzdáti nechce, odtáhli; než zakrátko přišla jiná část pruského vojska a na městu 3000 zl. vynutila. Po nich přitrbli opět císařští a Nové Město osadili. Ti zůstali zde až do konce války sedmileté.

Ve válce o posloupnost bavorskou r. 1778. usadil se zde pruský generál (Losov) ale choval se tu vládně; teprva, když rakouský generál dotíral zle na Prusy, měli Novoměstští 15.000 tolarů zaplatiti. Rokn 1779. týž rakouský

jenerál rozbil na Novém Městě hlavní stan a odtud až po mír Těšínský vyjízďel do hrabství kladského.

Takto obec úplně schudla a proto bylo jí prodávati obecní pozemky.

Ještě za válek Napoleonských r. 1813. na Nové Město přirazilo vojsko rakouské i ruské a zde leželo posádkou až do konce válek těch. Novoměstským poručeno zaopatřovati je bytem a stravou.

Ve válce rakousko-pruské r. 1866. protáhla tudy velká čásť vojska našeho a po sražce našich s voji pruskými hodinu odtud, na „Brance“ u Náchoda, rozhostili se tu Prusové jako doma. Ačkoli před nimi strach byl nesmírný, přece nechovali se příliš nepřátelsky. Kolik set raněných z našeho vojska bylo sem z bojiště dovezeno a v zámku, škole a jinde opatrováno.

Ač bylo Novému Městu snášeti tolik valečných svízělů, tolik krvavých pohrom, tolik citelných ztrát na všech stranách, přece vzmáhalo se jak co do množství obydlí tak co do počtu obyvatelstva. Věru jest to div! Rozkvětání jeho nejlépe vysvitne z této přehledné tabulky:

roku 1561. bylo ? obyvatelů v 151 domech,

„ 1696. „ 810 „ „ 179 „

„ 1739. „ 891 „ „ ? „

„ 1836. „ 1662 „ „ 275 „

„ 1880. „ 2211 „ „ 326 „

A kdyby ještě tyto svízele byly samotny! Nejen ve válce nýbrž i v míru bývali Novoměstští zlou ranou nějakou postiženy. Nahoře již zmínili jsme se o strašném požáru r. 1526. a tomu podobnými, třeba někdy menšími, byli navštíveni mnohokrát. Strašný požár zuřil zde r. 1699. tak, že jeho nenasytným, vysoko šlehajícím plamenům, padly dvě řady domů na náměstí za oběť. Na odvrácení podobného neštěstí každého roku na den sv. Floriána konáno zde procesí kolem náměstí.

Rovněž zuřivým požárem r. 1724. byla na náměstí zničena celá řada domů od brány krajské až po školu; radnice

byla s těží zachráněna, kdežto r. 1699. i s věznicí byla zasažena. Menší ohně zde byly mimo rok 1645. a 1745. (pokud nám známo) v létech 1847., 1869., 1872. a dvakráte v roce 1880.

Ale to ještě nebyly všechny nehody na Nové Město přišlé. Ještě zhoubná vichřice, housenky, mrazy, neúroda spůsobily jim na polích škody veliké; a škody tyto byly nemálo bolestné, ježto obyvatelstvo zdejší vedlé řemesel, obchodu a dosti skvělého průmyslu plátenického zabývá se hlavně polním hospodářstvím a sadarstvím.

Pěstování ovoce vzkvétalo zde ode dávna a proto není divu, že krajina zdejší v této příčině známa jest i za branicemi. Kolkol města, po všech polích užříš zde krásné sady výborného ovoce; nejvíc ovšem tu pěstováno stromů třešňových a višňových. Stromoví zdejší přinášivalo dvoj- až trojnásobný užitek nad úrodu rolí. V nedávné době napočítáno zde na 20.000 stromů třešňových a na 30.000 druhu jiného. Bohužel, že stromoví to častými válkami docházelo příliš hustého poškození a že v posledních létech velice housenky je pohubily!

Třešně pěstují tu druhů mnoho. Nejstarší druh jsou „uherky“ a „polouherky“. Některé druhy dostaly tu jméno buď po svém pěstiteli nebo po místě, na němž se dařily. Po kostelníku (Tomkovi) nazvány „kostelnice“, po koláři „kolářky“, od dvoru Vosny „vosenky“ a p.

Půda rodí zde znamenitě, tak že i za pohody nedosti příznivé poskytuje obyvatelům zdejším sklízňě přehojné. O kraji tom lze právem tvrditi, že oplývá bohatstvím štědré přírody.

Dříve než Nové Město opustíme a se podíváme do památých míst nejbližšího okolí, zastavme se ještě u některých našich známých.

Nejprve nesmíme opomenouti učiniti poklonu zdejšímu panu děkanovi, Pelhřimu Novákovi, jenž vyznamenán mnohými hodnostmi. Mimo jiné popsál svou „Cestu do Anglie a Škotska.“

Při tom vzpomeňme sobě též bývalého dekana zdejšího, Jana K. Rojka, jenž vynikal hlubokými studiemi dějezpyt-

nými. Narodil se r. 1804. v Litomyšli a zemřel v Budyni (v Čechách) r. 1877. V Novém Městě založil školní knihovnu a hudební archiv. Šlechtnost svou osvědčil nejvíce, když tu po čtvrt léta zuřila zlá cholera. Tenkrát ujímal se vroucně chudiny opatruje ji chlebem a teplou polévkou. A tak činil všude dobře, kam přišel. Proto byl v mnohých místech českých zván čestným měšťanem.

Také nezapomeňme Jos. Jodasa, nyní správce c. k. okresního hejtmanství v Poličce, jenž tu před léty byl okresním tajemníkem. Vzpomínky naší zasluhuje nejen proto, že tu za svého pobytu rozsel mnohé dobré zrno, nýbrž více proto, že si bedlivě až dosud všimá památek Nového Města a okolí a s nimi i širší svět seznamuje. Vydal „Památky z Nového Města“; první jich sešit obsahuje „Ohlas písní samouka V. O. A. Pummra“, druhý básnicky spracované „Národní pověsti“ z okolí a třetí „Památnosti Nového Města n. M.“ Napsal pak též mnoho žertovných výstupův a deklamací, podobně jako zemřelý rodák zdejší, ředitel škol v Nymburce, Antonín Pecold. Posléze sluší vzpomenouti též upřímného přítele naší milé mládeže, Jana Karla Hrašeho, c. k. okresního školního inspektora, jenž se sice tu nenarodil, ale tu mnohá léta ztrávil a většinu knížeček pro mládež napsal. Tím loučíme se zároveň s Novým Městem, jemuž přejeme rozkvětu největšího.

Rezek.

Skalnaté úbočí, na kterém stával někdy hrad Výrov, souvisí na severu se širokou plání, která slove „Bradle“. Sluje tak od vesnice, která tu za dávných dob rozkládala se a válkou třicetiletou s tisíci jinými dědinami českými vzala za své, jsouc spálena a obrácena v ssutiny. Obyvatelé oné vsi sdělali si pak obydlí pod Výrovem v Klopotově.

Touto utěšenou planinou dostaneme se k vyhlášenému místu lázeňskému, — k Rezk u.

Jdouce úrodnými polemi, třešňovými alejemi, ocitneme se za půlhodinku před dvěma velice uhllednými vilami neboli letohrádky. Ty jsou zde postaveny pro četné hosti, již každoročně Rezek navštěvují. Ba hostí každého roku přibývá, neboť sem

„vábí všechny jara zeleň, květy vonné,
luhy pestré, stráně malebné jak chrámy;
pohled rozkošný a žití blahé, svorné,
lásky, přízeň, jak nám z pohádek jsou známy.“

Na okamžik pojme nás ve své příjemné lůno les a sešedše jím dolů, ocitáme se na lučinatém koberci, u cíle svého.

Zrovna pod lesem stojí přivětivá kaple mučennice sv. panny Barbory. Původně tu na stromě byl pověšen obrázek této světice, by označoval místo, kde hojný pramen zdravé vody prýští se ze země. Teprva r. 1736 hejtman panství Novoměstského, Matěj Gössl (Gesl), dal zde postavit tuto kapli a to tak, aby pramen vycházel nad zemí pod oltářem. Později však pramen ten vyveden mimo kapli a pro něho vyzděna studánka.

Vedle kaple krčí se do stráně dřevěná chatka, všeobecně zvaná „poustevnou“, a věru byla zde pro poustevníka postavena. Ten měl kapli opatrovat a knězi při mši sv. posluhovat.

Naproti prostírá se lázeňský dům. Nejprve stávala tu krčma a lázně ze dřeva, ale když r. 1792. byla nucena svízelemi válečnými obec vrchností prodati Rezek s mnoha polnostmi za 5900 zl., vystavěla zde tato hostinec a lázně z kamene. Poněvadž však tato stavba již pustla, přestavěna jest roku letošního. Tu mimo pokojíky pro hosti zřízen veliký přízemní sál; pro lázně pak dům vedle postaven.

Rezek jest místečko rozkošné. Tu krajina kolkolem plná divokých krás svěží přírody; tu všude pohled okouzlující na malebné střídání se temrých lesů a světlejších strání, holých skal a pestrých lučin, laškových potůčků a široké bělající se cesty; ba od vyhlídky takové člověk nerad oka odtrhne.

Vily. Rezek. Výrov.

Pro větší pak pohodlí sdělány všude po rozkošném údolí a skalínách milé letohrádky, pohodlná sedátka, jednoduché lávky přes potok a řeku.

Výrov, Čertova šlápota a Mertův důl.

Hned za mostem po levém břehu Metuje překvapí nás strmé boky skalnaté, nenepodobné příkré stěně, a na těch druhdy stával hrad, zvaný Výrov.

Nuže nelekejme se a překročivše potok klopotovský, jenž v těchto místech do Metuje se právě ústí, neohrožené jako hbité gazely stoupejme do srázného vrchu!

Smělému štěstí přeje, a tak my šťastně dostali jsme se nahoru. Ale tu po hradu nevidíme ani památky, pouze spatřujeme zde malou kamennou kapličku. Kroky v kapličce této ožívají se duživě, což svědci o dolejších nějakých sklepeních, k nimž mladá mysl rada přimysli si skryté poklady.

Pozorujeme-li zde místo bedlivěji, poznáváme ku straně východní a severní hluboký příkop, jenž byl do skály vtesán na způsob půlměsíce. Se strany jižní a západní příkopu nebylo třeba, ježto tam strmé boky hradu dosti chránily. Avšak místa zde nemnoho, a proto najisto téměř lze souditi, že tu nestával hrad tak k obývání jako více k obraně.

O hradu tom zachovalo se nám zpráv jenom kusých. Roku 1414. náležel Hynkovi z Dubé a brzy po té byl sbořen nepochybně ve válkách husitských, ježto již při založení Nového Města slul „staré a pusté hrady.“

Cesta jízdní, která vedla ku hradu od potoka, byla tesána ve skále a dosud po ní stopa značná. Z Výrova jest pěkná podívaná na malebné Město a proto bývá zhusta navštěvován.

Asi půl hodiny od těchto zřícenin leží Mertův důl, v němž druhdy kopali stříbro. K dolu tomuto lze jíti krásným lesním údolím podlé potoka. Tudy přišel bys ku velikému sploštělému kamenu, na jehož vrchní ploše viděti vyhloubení, které má nemalou podobu s konským kopytem. Vyhloubení

toto zovou „Čertovou šlápotou“, kteréžto jméno i na toto rozkošné údolíčko bylo přeneseno.

O původu šlápoty té vypravují, že učiněna byla neborázným skokem s vysoké skály zlého ducha, jenž žena se po své oběti prudce tu na kámen dopadl a vytiskl do něho své kopyto.

O něco výše přišel bys k oněm zasypaným dolům stříbrným. Mertovu dolu dostalo se jméno od rolníka Merty, jenž tu za dávných dob našel stříbrnou rudu a ji tu tajně sbíral. Když vrchnost nabyla o tom vědomí, založila zde sama dolování; to stalo se nepochybně již ve století XIV. Ale za války třicetileté hornictví zdejší zašlo. Teprva r. 1783. znova tu kutáno, když byl císař Josef vyslal sem znalce z Kutné Hory, by doly zdejší prozkoumali. Dáno povolení k dolování, ale již po dvou letech upuštěno od něho snad z nedostatku prostředků. Teď tu pouhá spadlina, již všeobecně říkají „Mertova díra.“

Hradiště.

Odtud dáme se na zpáteční pochod dolem, kde teprva nedávno cesta valně opravena. Jdeme ve stínu hustého lesa, až po nějaké chvíli přicházíme do ulice Rezkovské. Tu nám překročí jest potok téhož jména, který pod Bradlemi do Metuje se vlévá. Potok ten teče údolím, jež dělí vrch Bradle od vrchu protějšího, jmenovaného Hradištěm.

Vrchu tomu, vysokému a lesem porostlému, dostalo se jména toho odtud, že zde stával někdy hrad. Jak jmenoval se, s téží lze dnes uhodnouti; neboť teď ani zříceniny tu po něm ani písemných památek; pouze trochu opáleného drobného kamení zbylo po něm, což ukazuje, že nejspíše ohněm zašel. Zřícenin užito ku stavbě Nového Města.

Pouze to o něm víme, že r. 1336. patřil pánům z Dubé a na Náchodě, později že přešel do rukou rytířů z Ryzemburka; tedy že patřil ke zboží Krčinskému.

Hřbitovní kaple Všech Svatých.

Horská brána.

C. k. okr. soud.

Bývalá krajská brána.

Děkanství a děkanský kostel.

3*

Novoměstským příbytkům pod Hradištěm říkají odtud „na bradčanech.“

Jdouce podél potoka, dostaneme se až k Metuji, přes kterou zde vede nový krásný most železný. Dříve býval tu most dřevěný, a s neho přechovalo do vody vházena bohyně smrti a zimy, Morana. Bývalo zde dlouho zvykem, majícím původ až v dobách pohanských, že na „smrtnou“ neděli mladenci a panny z kusů starých šatů, prostěradel a slámy vystrojili postavu, již jmenovali Moranou. Tu po požehnání oné neděle vztyčili na vysokou hráz a pak kolem ní prováděli vselijaké tance a hry. Posléz bohyni zimy vrhli do vody a vítali příjemné jaro.

Tak přiblížili jsme se opět ku městu se strany východní.

Peklo a vír Gertrudin.

Mimo Rezek jest v okolí vyhlášeným místem výletním neméně malebné místo nad Metuji — Peklo.

Leží od Nového Města asi hodinu cesty ku straně severní. Jest to hluboké úžlabí, bohaté divokými krásami přírodními. Straně kol do kola obrostlé hustým stromovím, z něhož místy trčí do výše pouhé strmé skalisko, které snad v Metuji si budoucí hrob hledá. Po březích řeky, již asi mnoho stálo práce, nežli si tudy cestu proktestila, rozkládají se kypré lučiny, ale o málo jen dále straně příkré sází se tak, že vlny bouřlivé a mocné do břehů skalnatých bijí a prodírají se dále.

Do Metuje sem s levé strany přihlídá bystrotoká Olešenka, která v horách Orlických vznik vzala a onyla paty pověstného hradu Fřymburku.

V létě tu přelíbezně. Tu příroda vsecka sice smutnější a jaksí zamklejší, ale to v době letní, kdy vše jinde září jasně a skvělostí, mile překvapuje a naplňuje ducha vznešeností. Ticho tu věčné, které rusívá pouze klapot dvou

mlýnů, vrzání pily, splounání Metujino a ševelení Olešenčino a někdy i hlasy a zpěvy přibylých výletníkův.

Mezi Peklem a Novým Městem mnohokrátě Metuj na skálu narází a tak divé a nebezpečné víry tvoří. Z těchto zvláště důležit vir Bělovin, Černý a Gertrudin.

Jméno víru Gertrudina odvozují z této pověsti: Kdysi paní Gertruda, již ve století XIII. hrad Výrov náležel, vyjela si na honbu do těchto míst. Proháněla se po stinných lesích ná bujném oři a přijela až na kraj srázné skály. Tu komoň pojednou se jí splasil, vzepjal a v divoké vzteklosti vrhl se i s velitelkou do hluboké Metuje, kde oba v hlubinách utonuli. Lid o tomto víru říká, že nemá dna, a věru již nejednoho odvážlivce pohltil ve své děsné lůno. *)

Podobných míst divokou krásou uchvacujících nebo ladnou půvabností oko a mysl jímajících, nalezl bys zde množství; a každé bude míti svou zvláštní podobu a ráz, tak že pestrota a zajímavost tu přehojná. Avšak těžko vypsati péru. čeho ani štětec dovedného malíře nedovede mnohdy postihnouti. Nejlépe jest krásu tu na své oči spatřiti a ji v srdci a v mysli pocítiti; pak ovšem ji lze nejlépe oceniti a posouditi.

Nuž nyní rozlučme se s tímto půvabným, s tímto rozkošným koutečkem, opusťme toto místo přebohaté památkami a dějinami; neboť k další vábivé procházce tuto čas již nestačí!

Nuže tedy „s bohem“, drahá mládeži, jež si se mnou zavítala do onoho ráje českého! Pomni, že vlasť naše přebohata podobnými skvosty, že všecka sestává z takových drabokamů, proto cti, važ a miluj ji! **)

*) Pověst tato zpracována jest St. Řehákem-Kamenickým a nalézá se v jeho spise „Z rodného kraje.“

**) Hlavními prameny ke spisku tomuto byly: Aug. Sedláčka „Hrady a zámky“ díl II., J. G. Sommra „Böhmen, Königgrätzer Kreis“, Výzkumy J. K. Rojka (v opise); J. Jodasa „Památky z Nového Města n. M.“; J. K. Hrašeho „Zemské stezky, strážnice a brány v Čechách“; P. Nováka „Cesta do Anglie a severního Škotska“ a „Sokol od Pomezí.“

Krčín.*)

Nuž nyní uberme se k starožitnému Krčínu, o němž zmínili jsme se již několikráte! Na „Dupačce“ mineme starou sochu sv. Václava, kterou sem r. 1687. daroval Jakub Leslie a několika kroky vykročíme z obvodu Města Nového.

Jdeme po výšině, vysoko se zvědaající na pravém břehu Metujském. Po chvíli mineme s levé strany rozsáhlý lom kamene opukového, z něhož již kámen brán ku stavění Nového Města. Před našimi zraky objevil se zatím vysoký a krásný most železniční přes Metuj a úhledné nádraží. Zde dráha r. 1874. od Chocně ku Broumovu vystavěná, vyžadovala práce a nákladu značného; neboť u veliké výši běží nejen nad Metují nýbrž i nad veškerým městečkem, Krčínem.

Hned za koleji železničními rozkládá se rozsáhlá budova továrny na škrob a tkalcovny látek bavlněných.

Po druhé straně opodál stojí kamenný kříž. Ještě nedávno na místě tom stála malá kaplička sv. Jana Nepomuckého. Kaplička tato měla též svou minulost a byla svědkem hrůzy časů zlých i dobrých. Zřízena tu byla nepochybně již tehdy, kdy založena zde odbočka stezky Kladsko - polské, vedoucí od Brna a Olomouce přes Lanškroun, Žamberk, Rychnov, Dobrušku k Náchodu. V šerých dobách minulosti stávala tu také strážnice nejen na ochranu tudy se beroucích, nýbrž i na obranu veškeré vlasti. Takových strážnic bylo v Čechách hojně, a všechny na místech vyvýšených, aby rozhled s nich byl obsáhlý. Jich úkolem bylo zapálením hranice nebo jiným umluveným znamením hned ohlásiti nenadálý vpád zlého nepřítele do země, by statní synové mohli se neodkladně mu opřít a ukázati mu cestu, kudy by co nejdříve ze země se dostal zdrav a živ.

Při strážnici zdejší byla též celnice, v níž vybírán poplatek nebo-li clo ze zboží od kupeců polských i domácích.

Od kříže můžeme se dáti buď do městyse samého nebo

*) Přibíráme Krčín pro jeho důležitost historickou.

„pod strážnici“ ke škole a kostelu. Dříve zajdeme si k důležitým budovám těmto!

Po několika chvilkách ocitneme se u přízemní budovy trojtřídní obecné školy, jež kol obklopena krásnou zahradou květinovou a školkou. Škola ta byla vystavěna r. 1824.

Nedaleko odtud, uprostřed hřbitova, stojí velepamátný a starobylý kostelík sv. Ducha. Stáří jeho sahá přes století XIII. Až do r. 1567. byl kostelem farním a jak víme, byl mu kostel Novoměstský podřízen. Od té doby jest filiálním, a jen ob čas zde slouží mši sv. některý kněz Novoměstský. Kostel tento mohl by rovněž vyprávěti mnoho ze své minulosti. Avšak dvou výjevů, jež v něm se udály, nemůžeme mlčením pominouti.

Za válek husitských blásili se Krčínští k těm, kteří přijímali pod obojí způsobou. Proto r. 1420. přitřhl sem odpůrce jejich, Hynek z Červené Hory, jenž měl hrad nepravě daleko odtud nad řekou Úpou, a Krčín poplenil až hrůza. Při tom vrazil též do kostela. Kněz právě podával krev Páně věřícím ku přijímání. Tu Hynek knězi kalich z rukou vytrhl a jej mečem proklál; pospíšil pak, aby dal koni z kalicha píti s úsměskem: „Můj kůň je také pod obojí!“ Avšak odpykal za to; neboť po té vypravili se páni pod obojí s lidem branným k hradu jeho, jej vypálili a sbořili.

Jiný neméně pamětihodný výjev udál se zde za války třicetileté. R. 1639. Švédové poplenili všechno okolí a posléze hnali se ke Krčínu. Té chvíle, kdy došla sem smutná zvěst o tomto neštěstí, byli skoro všichni lidé v kostele, ježto právě konán slavný pohřeb. Rozumí se, že jakmile zazněl první výkřik: „Švéda jest tu!“ strhl se zalostivý nárek a že kde kdo pádlil k domovu, by odvedl dobytek a odnesl, co by bylo lze zachrániti. Švédové vtrhše sem, viděli, že tu jako po vymření, i vrazili do kostela, kde pan děkan, jménem Bernard Grodský, zůstal samojediný a mši sv. dosluhoval. Vůdce jejich drze se na něho obořil, proč nechal všech prehnouti, avšak kněz pozvědna oči k nebi modlil se zbožně; ale to švédského vůdce popudilo tak, že dvakráte po něm střelil a po každé se chybil. Kule zasáhly dřevěný

Kostel sv. Ducha.

Most železniční.

Balvan.

obraz oltářní s hlavou Krista Pána a v něm provrtaly díry, jež posud lze spatřiti. Posléz opustili tito lupiči chrám Páně a hnali se, zlostí supajíce, za přehajícími. Hnali se bez rozmyšlení a tu pojednou (blíž obory) vzepjal se vůdci kůň a skotil se se svým krutým pánem do děsné rokliny. Ostatní spěli vůdce svého vysvoboditi, ale marně, ba většina jich v propasti zahynula. Na památku události této sadil pak na místě, kde onino zhoubcové vzali za své, Jiří Vojnar lípu, která arci v předešlém století byla nabazena jinou, ale dosud sluje „Vojnarovou lípou.“

Opodál kostela stojí dřevěná zvonice.

Odtud pustíme se do městečka, které cítá 848 obyvatel a 118 domův. Projdeme mezi výstavnými statky; mineme krásný kamenný kříž a staneme na malé vyvýšenině před balvanem postaveným zde na památku, že tu někdy stával brad Budín.

Tvrz tato byla vystavěna snad již ve století XIII. a nazývala se až do XVI. věku tvrzí Krčinskou. Ve válkách husitských byla valně spustošena.

Ve století XIII. náležel Krčín Beneši z Krčina a pak synu jeho, Rubínovi. Později drželi jej páni z Dubé na Náchodě, od nichž koupil jej Ježek z Potšteina a po něm Beneš z Ryzemburka. Od Aleše Ryzemburského r. 1483., jak nám už známo, přešel Krčín na Jana z Kácova, zakladatele Nového Mesta.

Od té doby klesal Krčín tou měrou, kterou se Nové Město vzťahalo. Po století XVI. nazývána tvrz zdejší Budínem, a v ssutinách její vystavěno později 11 chalup, z nichž mnohá byla sbořena při stavbě dráhy. Tenkrát ještě na stěně jedné chaty viděti bylo barevný obraz vozky s povozem, což pozoruhodno jest, ježto všeobecně pokládají za to, že jméno Krčín utvořeno ze slova „krčma“, u níž se vozkové zastavovali.

Vykročíme z Krčina a po lučinatém místy i skalnatém břehu, běfeme se zpět k Novému Městu, bychom odtamtud dostali se vlakem do milého domova.

Bohdan Böhm.

„Pomoz si sám a Bůh ti pomůže.“

Nemohlo ani býti vhodnější příležitosti, zmíniti se o muži vzorném ve společenském životě, o muži nad jiné podnikavém, v poctivé a svědomité práci vytrvalém, o muži pevně vůle, odvahy a ráznosti, o pravém vzoru svépomoci — nemohlo věru býti vhodnější příležitosti nad tuto. Miním totiž vydání spisku přítomného. I kdyby nebyl Bohdan Böhm v čele města, jehož popis právě svým čtenářům podáváme, bylo by na místě podati mládeži příkladného životopisu, z něhož dověděla by se, jak lze poctivým způsobem státi se zámožným a dodělati se stkvělého postavení ve veřejném životě, a dle něho i běh života svého ku prospěchu vlastnímu i všeobecnému zaridila a jím se spravovala; tím spíše tedy nutno tak učiniti, an vyžaduje toho spis sám. Činíme tak z milé povinnosti, prosíce, by nám p. nakladatel laskavě prominul, že bez jeho vedomí opovážili jsme se pronésti o něm několik skromných slov v podniku, jenž úzce s jeho osobou souvisí. Opakujeme, že nedbali jsme při tom osobnosti, ale jen a jen věci, totiž: prospěchu spisů a čtenářů této knihovny.

Bohdan Böhm narodil se r. 1829. v Náchodě, kdež také nabyl prvních počátkův literárního umění. Rodiče jeho, jsouce staří, přidržovali malého Bohdana k různým pracím domácím, tak že naučil se Böhm již od mladosti pilně pracovati a času prospěšně užívati. A čemu v mládí přivykl, to stalo se takřka jeho přirozeností. Slýchávalť už tehdy: čas jest život, a přidruží-li se k němu trpělivost, přemění morušový list v dykytu. Slova ta dobře vstřípil si v paměť a věrně až do dnešní doby řídil se jimi.

Když rodiče mladého Bohdana pozorovali, že syn jejich velikou jeví chuť a lásku k obchodu, nemeškali, ale ihned dali jej, asi patnáctiletého, do České Skalice, kdež zaměstnán byl v pisárně tamní prádelny. Ačkoli zbývalo mu velmi málo času prázdného, přece v hodinách ranních a večerních při svitu lampy učil se pilně, aby mohl se podjati zkoušek na některé realné škole. To se mu také při neobiomné pšli a železné vytrvalosti podařilo. Odbyltě zkoušky ve Dvoře Králové s vyznamenáním. Jaká to sebedůvěra, trpělivá snaživost a podivuhodná samočinnost patnáctiletého mladíka! Což divu, že získaly mu podobné vlastnosti v pozdější době tu nejlepší pověst a čestné, ba vynikající postavení ve společnosti lidské.

Se zvláštní láskou pěstoval Böhm matematiku, při čemž učil se ještě jazyku francouzskému, pokládaje znalost jeho pro obchodníka za velikou výhodu. Ale i při všem tom namáhání nikdy nezapomněl svého

povolání, svých povinností. Veškeré práce v pisárně i ve skladišti zastával vzorně, tak že nemalé těšil se přízni a lásce svých představených.

V té době, kdy Bohm bydlel v České Skalici, počalo se úprkem probouzeti na venkově národní vědomí. Ve všech městech čilý panoval ve příčině té ruch. Česká Skalice nezástala ovšem pozadu. Zvláště Národní beseda velice činně tu vystupovala svými zábavami, jež široko daleko byly známy a četně navštěvovány. Mladý Bohm zejména v posledním roce svého pobytu ve Skalici čilým byl členem jejím. Zde utěšených zažil chvil, jichž vzpomínati bude až do posledních dní života svého.

Byv vychován nejvíce skutečným, abych tak řekl „praktickým“ životem, kteréhožto vychování větší má cenu, než vychování ve školách, které poskytuje toliko základů, směle mohl se již vrhnouti do širokého světa, v němžto nebylo by mu ani lze minouti se s úspěchem na dráze započaté. Avšak touha po větším theoretickém vzdělání pudila jej do Prahy. I dal se zapsati, podjáv se dříve zkoušek přijímacích, na vysoké školy technické. Jako v České Skalici, tak i v Praze všiml si Bohm bedlivě ruchu národního a přispíval na povznesení národního života jak jen mohl. Byl tu členem akademického čtenářského spolku, výborem pořádacím Slovanskou besedu na Zofině atd. atd. Zde poznal i vynikající české muže, jako Václ. Hanku, do jejichžto společnosti často docházel.

Roku 1851. vyslovili rodiče přání, by Bohdan studii zanechav vrátil se domů. Tak se také stalo. Přišel domů ujal se Bohdan obchodu, jež rodiče vedli, a řídil kamenotiskárnu, již otec téhož roku v Novém Městě zařídil a kamž mladý Bohm z Náchoda docházel a v níž tiskly se toliko tak zvané cirkuláře (oběžníky) pro c. k. úřady. Za jeho dozoru zdokonalovala se tiskárna vůčihrle, tak že brzy zřídil se druhý, ba i třetí tiskací lis kamenotiskový. Z tiskárny autografické (ruční) stala se brzy tiskárna litografická (kamenopisná), v níž den co den vzrůstal počet děl-níků a litografů. Bylo nutno pomýšleti na rozšíření, jelikož místnosti již nestačily. Takto zvětšený závod vyžadoval stálého dozoru, proto 12. dne měsíce května 1855 rozloučil se Bohdan se svými milými rodiči a Náchodem, odešel do Nového Města n. M., by se tam trvale usadil a pro sebe tiskárnu vedl. Zde pilí a obratností vynikal tak, že za krátko nebylo lze naléztí v celém městě větší místnosti pro Bohmovu tiskárnu. I bylo mu vystavěti zvláštní dům, jenž pojal by stroje a vše, čeho pro stále vzrůstající tiskárnu bylo třeba. Ačkoli skrovné k tomu měl prostředky, přece v krátké době postavil dům, jenž hodil se zcela účelům větší tiskárny. Od té doby zveleboval tiskárnu svou takou měrou, že to až podiv vzbuzovalo. R. 1867. zařídil při litografii, tehdy již značně rozsáhlé, knihtisk a opatřil stroje ku ražení a barvotisku. R. 1880. zřídil parní stroj, jenž do pohybu přivádí všechny stroje nejnovější soustavy. Byl to první parní stroj ve venkovské knihtiskárně. V takto zdokonalené a nejnovější stroji opatřené knih- a kamenotiskárně tisknou se nyní věci, jež vynikají tak sličnou úpravou, že podivuje se jim kde kdo. Ký pak div, že se všech stran, i z těch největších měst, jako Prahy, Brna, Olomouce,

Vidně atd., kde přece není nedostatek podobných knihtiskáren, dochází Böhma premnoho objednávek. Nyní jest knih- a kamenotiskárna páně Böhmovy na nejvyšším stupni dokonalosti vyhovující všemožným požadavkům. Jest zásobena těmi nejlepšími druhy písma a zaměstnává stále až 60 osob kromě kresličů a rytčů.

V továrně Bohmově vyučilo se mnoho mladíků umění knihtlačitelskému a mnozí z nich stali se i vynikajícími sazeči a rytci, tak že došli nejenom u nás, ale i v cizině (Štýrsku, Vidni, Belgii, Německu, ba i v Americe) velmi slušného zaopatření.

Mimo knihtiskářství široko daleko znám jest Bohmův barvotisk, jímž počato již r. 1856. Již tehdy znalci a odborníci podívovali se krásné a jemné práci tu prováděné a nikdo nemohl pochopiti, jak to možno, že se tak rozsáhlý a výborný závod v tak malém, jinak nepatrném městě nalézati a takou měrou zkvetati může. Neměloť tentokráte Nové Město ještě ani poštovního spojení. Avšak kdo nahlédl do tajemné dílny páně Bohmovy a měl oči otevřeny pro ten ruch, pro tu pílí, pro ten pořádek a přesnost v každé práci i v jednání, ten zajisté pak nepochyboval o úspěchu, jakého se knihtiskárna dodělávala, ten ihned poznal, v čem vlastně vězí onen klíček k blahobytu.

Pro podnikavost, jakož i pro zásluhy o veřejné záležitosti byl Bohm r. 1864. zvolen okresním starostou. Lid horský nejlépe Vám poví, jaký pomník působením v úřadě tom Bohm si postavil. Kdežto před tím bylo lidu z horských vesnic choditi a jezdiť po neschůdných cestách s velikou potíží, teď jezdí jako páni po cestách jako mlat tvrdých. Díky za to Bohmově zdárné činnosti v okresním zastupitelství! Když stavěla se dráha Choceňsko-Broumovská, byl Bohm zvolen předsedou společnosti (konsorcia) pro postavení této dráhy, zastupovav knížete Colloredo-Mannsfelda. Také v tom úřadě vykonal mnoho dobrého pro zdejší krajinu. Neméně prospěl jakožto předseda společnosti pro postavení spolkové rolnické škrobárny a jakožto člen okresní školní rady. Zvláště o školství velikých dohlý si zásluh, o čemž pochvalné dekrety jeho nejlepšího podávají důkaz.

Leč největších snad zásluh, dle našeho prostého rozumu, získal si Bohm o město. Již r. 1873. byv zvolen starostou činil mnoho, velmi mnoho pro rozkvět jeho a zvláště pro blaho občanstva. Ale když v poslední době Novoměstské občanstvo touž důvěrou jej počtilo, tu zdvojenou péčí věnoval se tomuto nesnadnému úřadu. Kdo byl v Novém Městě nad Metují před několika lety a podívá se tam nyní, ten se podíví, jak se to tam všechno změnilo. Jaké to pěkné sady, zahrádky, besídky, úpravné cesty i cestičky — pravý ráj. Každé i sebe menší, sebe nepatrnější místečko u domku ozdobeno jest keřem nebo nějakou květinou. I což divu, že počet hostů Nové Město a zvláště Rezek navštěvující šmahem vzrůstá. Lákáť je přerozkošná krajina přerozkošně a pohodlně rukou lidskou upravená.

Abý Bohm zejména lázeňské místo Rezek zvelebil, dal tam svým nákladem postaviti villu a přičinil se o to, by ku pohodlí hostů upraveny

byly cestičky, jež by ku procházkám sloužily; tu a tam postaveny jsou besídky a vůbec místo lázeňské upraveno co nejpohodlněji. K okrašlování města zřízen zvláštní spolek, v němž zasedá i známý přítel mládeže a spisovatel J. K. Hraše a jehož předsedou jest sám starosta města Bohdan Bohm. Spolek ten mnoho na prospěch města učinil a může býti vzorem všem městům okolním. Velikým činem městského zastupitelstva Novoměstského jest usnesení se, postaviti velkolepou budovu školní, jejížto stavba příštím již rokem z jara započne. Nenalou zásluhu o to ovšem má starosta, p. Bohdan Bohm.

Všechny tyto a mnohé ještě jiné skutky a činy Bohmovy nemalého jsou zvláště pro zdejší krajinu významu a Bohm stal se jimi města a okolí Novoměstského velikým dobrodincem. Vedle všeho toho podporuje Bohm vše, co podpory zasluhuje, i hmotně. Jet on v pravém slova smyslu lidumilem. Chudí a o radu prosící nikdy neodcházejí od něho s prázdnou; vezdy nesou si hojné dárky buď v kapse nebo v hlavě. O chudé děti tak pečuje, že jim i obědy a oděv obstarává. A všechno to činí rád, bez reptání a bez nároků na nějakou odplatu; nežádá ni diků, ni slávy, již pokládá za pomíjející. Činí to pro své potešení. Proto také velice jest nejenom ve městě, ale i v okolí a dále vážen a ctěn.

Vlastencem, to jest Čechem, jest upřímným, rozhodným. Vždyť není ni jediného českého spolku, v němž by nepůsobil, ba i úřady naň vložené ve spolecích přijímá a rád je vykonává. Jakožto nakladatel českých knih a různých spisů (Hrašových her) všeobecně jest znám a zvláště úprava jich velice se chválí. Obrázkovou knihovnu pro mládež vydává s velikým nákladem a obětmi, tedy jen z lásky ku české mládeži a ku pěknému podniku, jenž přirostl mu k srdci. Těší se tomu, že prospěl něčím literatuře mládežné, že ukázal cestu, po níž i jiní měli by se bráti. *) Tedy i činnost jeho jakožto nakladatele českých spisů a děl jest nad míru záslužná a zasluhuje všeobecného uznání.

O Bohmovi lze zkrátka říci, že jest vzorem pilnosti, správnosti, svépomoci, šlechetnosti, vzorem lidumila, otce, vlastence a rádného občana. Není mnoho mužův, kteří by žili tak šlechetně, nyslili tak vznešeně a jednali tak razně pro dobro vlastní i dobro celého světa! Bohmovi však nikdo toho neupře. On stal se zároveň vzorem, jak lze nabyti jmění a jak lze se dodělati vůbec blahobytu, i kterak lze se státi rádným a váženým občanem. Život jeho jest jedinou dlouhou páskou samých vyborných naučení pro život.

Jako nemajetný stále měl na mysli, že chudoba není neštěstí, naopak, že jest spíše prospěšna, poněvadž povzbuzuje k zápasu se světem. Povrhoval od malička vším pohodlím. Vše pak, co při práci se mu naskytlo, podroboval svému vlastním bádání; tak poznal dokonale předmět, o němž pracoval, a proto nikdy skoro neminul ho úspěch. Dbal zlaté zásady: „Všelikých výsledkův nedomůžeme se ihned.“ Proto trpě-

*) Bohužel pozorujeme, že opíci se v poslední době mnozí po nás ku škodě našeho podniku.

livě čekal a pracoval dále, byť i podnik se nezdařil. O tom svědčí tato událost. Když koupil s bratrem svým kdysi ve Vídni knihtiskárnu a podnik ten s velikými ztrátami musil vzdáti, nezoufal, ale s dvojitým úsilím pracoval dále.

Byl si také dobře vědom toho, že není největším muzem ten, kdo opovrhuje malichernostmi všedního života: onť dobře ví, že lépe jest až do těch maličkostí býti dokonalým. A proto také těchto maličkostí dbal. Myslíval si vždycky: Není věci dosti nepatrné, jež nestála by za povsimnutí. Využítkoval vscho, ale zvláště času. Ano čas, ten platil u něho nejvíce, toho si nanejvýše vážil. tomu se koril, ten zbožňoval. Zaznamenával si okamžité nápady, události, by neztratily se mu z paměti, ale dalo se jich příležitostně užiti. Sedával v kanceláři i přes čas, kdy totiž všichni již odešli. Při jednání a práci vyznamenává se stále zvláštní odvahou a rázností, jakož i pevnou vůlí a vytrvalostí. Říkával: pekne předsevzetí musí se provésti, však vůle již najde si cestu; a kdo prý k činu se rozhodne, ten přemohl polovici překážek.

Jako obchodník nepostrádal ovšem nezbytných vlastností: znalost odbornou, schopnost řídití práci, obratnost v jednání s lidmi, znalost povah lidských a ovšem zkušenost. Věda, jak prospívá obchodníku cestování, vydal se několikráte na daleké cesty, jednak pro obohacení svých vědomostí, jednak pro zvelebení svého závodu. Tak byl již v r. 1855. v Paříži, Bruselu, v Belgii a r. 1867. opět v Paříži. Procestoval Německo, zná Berlín, Hamburk, Mnichov atd. ba přeplavil se i na světoznámý ostrov Helgoland. Cestoval po Italii, navštívil Benátky, Terst a jiná a jiná města zvláště obchodní. Odtud vysvitá chromná jeho zkušenost.

Ačkoli pokládal vždy peníze za věc nepatrnou, přece jimi nikdy neopovrhoval a nedomníval se, jakoby byly jediným a konečným cílem lidské snahy. Zdravý smysl jeho obchodní pokládal je jen za hlavní prostředek k dosažení hmotného pohodlí a společenského blahobytu. Držel se přísně výroku: Správné použití peněz jest pěkná stránka lidské povahy; blahobytu se domáhati čestným způsobem, jest oprávněn každý člověk.

Bohm všechny tyto pěkné vlastnosti týkající se obchodníka, průmyslníka, šlechtetného občana a uvědomělého syna vlasti soustředil ve své osobě, čímž oprávněně zaujal místo mezi muži, kteří jsou mládeži české vzorem na dráze jejího života.

Kéž by jen mládež naše za takovýmto vzorem mužně kráčela vpřed — a vytrvala. Kýžený úspěch zajisté by jí neminul!

Redakce.